

Régi magyar filozófusok.

Ebben a rovatban azokról a magyar filozófusokról akarunk rövid említést tenni, akikről a magyar közönség merőben megfeledkezett, de akiknek munkája a kor szellemére vagy a magyar szellemiségre nézve valamiképpen jellemző. Tudjuk, hogy ezeket a szerény kísérleteket nem lehet Platon, vagy Kant mértékével mérni, de tudjuk azt is, hogy bármily szerények is ezek a kísérletek, nagyon jellemző bizonyosságai a kornak, amelyben napvilágot láttak, és az írónak, akinek tollából kikerültek. Talán akadnak majd ifjak, akiket közleményeink megragadnak s vállalják a tüzetesebb ismertetés terhét és kötelességét. Mi csak indítást akarunk adni és számba akarjuk venni azt, aminek van. Elő szeretnők készíteni *a magyar gondolkodás történetének megírását*. Ezért szívesen fogadunk és közlünk ilyenemű közleményeket ebben az új, de rég tervezett rovatunkban.

Über die Selbstkenntniss. — Eine Rede zur jährlichen Feyer des dankbaren Andenkens an den unvergässlichen Wohltäter der hiesigen königl. hohen Schule, den Edlen Carl Wilhelm Buiette von Oehlefeldt, in dem grössern Hörsaale der Akademie im 25-ten Julius 1795. gehalten von *Paulus Beregszaasi* der Philosophie Doktor und der freyer Künste Magister, (des Königl. Instituts der Moral und der schönen Wissenschaften ordentlichem Mitgliede. Erlangen. gedruckt mit Hilpertischen Schriften. — 45. oldal.

Beregszászi Nagy Pál, aki később 1798-tól a sárospataki főiskolán a theológia és a keleti nyelvek, majd 1800-ban rektor volt, ebben az időben, mint az erlangeni egyetem rendkívüli tanára, a keleti nyelveket adta elő és a magyar nyelvből is tartott magánelőadásokat. Meghalt 1828-ban, 78 éves korában. A göttingeni tudós társaság tagja volt. A nyelvújítási harcban is élénk részt vett. A magyar nyelvet a keleti nyelvekkel hasonlította össze. Munkái java részt ebbe a tárgykörbe esnek.

Vázolandó értekezése egyetlen, amely filozófiai tartalmú, s annak megállapításával kezdődik, hogy az ember elmélkedései-

nek legméltóbb tárgya az ember, jól lehet gondolkozó. Önünk lényegét nem ismerhetjük meg, mert nem esik tapasztalatunk körébe. De megismerhetjük hatásaiból. Önmagunkat megismerni annyi, mint megismerni hajlamainkat, rendeltetésünket, kötelességünket, és erkölcsi értékünket. Ez a munka sok körültekintést igényel, sok kritikát, tudatos megfigyelést. Legyen az önismeret igaz és pártatlan, élénk és mindig növekedő. Kötelesség is az önismeret, mert aki a maga erőit nem ismeri, nem is tudja azokat gyakorolni, sem hiányait pótolni.

Nagy akadálya önismeretünknek az elhatalmasodott érzéki-ség: nem tudjuk Önünket kellőképpen megkülönböztetni a dolgoktól, amelyek nem tartoznak hozzá. Akadály a sok hizelgés és dicséret, amiért is a látszat után ítéljük meg magunkat. Itt főként a szülők hibáznak, akik gyakorta dicsérik a gyereket, kiknek önszeretete azután elvégzi azt, amit a szülők megkezdettek.

Elősegítője az önismeretnek: az emberi természet szorgalmas és gondolkozó megfigyelése, a mindennapi tapasztalat, jeles férfiak életírásai, az emberiség története és jó regények segítségével. Meg kell figyelnünk eszméink járását és kutatnunk kell, hogy mely hibákra vagyunk természettől hajlamosak.

Az önismeret elvezet az alázatossághoz, az alázatosság a jobbuláshoz, a jobbulás a szentséghez.

Beregszászi Pál a magyar szellem történetének rendkívül érdemes alakja. Kívánatos lenne életének és munkásságának monografikus feldolgoása.

Bartók György.